

DİNDE ZORLAMA

Doç. Dr. Mustafa ÇETİN

İnsanlık dini olan İslâm'da zorlama yoktur. Müsâmahaya son derece önem veren bu yüce dinin prensibi, insanın serbest olarak iman etmesidir ; gönülden istemeyen herhangi bir kişinin inanması için baskı yapılması da müslümanlıkta söz konusu değildir. Dinin tarifinde de görüldüğü üzere, o, akıl sahiplerinin kendi istek ve arzularıyla kabul ettikleri İlâhî bir kanundur.

Gerek Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in sözlerinde ve gerekse, on beş asırdan beri yapılan tatbikatta bu husus açık bir şekilde görülmektedir. Müslüman ordular, fethettikleri ülkelerde yaşayan gayri müslimlerin inançlarına karışmamışlar, onları âyin ve ibâdetlerinde serbest bırakmışlardır.

Aslında, İslâm'da savaşlar, başka dinlerde olan kişileri zorla müslüman yapmak için değil, aksine, onların maddî ve manevî hak ve hürriyetlerini korumak, kendi dinlerinde serbest olarak hareket etmelerini garantiye almak içindir. Böyle olduğundan dolayıdır ki, başka dinlere mensup pek çok insan, hiç bir baskı altında kalmaksızın, yalnız kendi hür irâde ve arzularıyla müslüman olmuşlardır.

Dinde baskı yapılamayacağını Allah Teâlâ şöyle beyan etmiştir :

"Dinde zorlama yoktur. Hak yol, bâtil yoldan ayrılmıştır. Kim tâğutu inkâr eder, Allâh'a inanırsa, kopması mümkün olmayan en sağlam kulpa tutunmuş olur. Allah, hakkıyla işiten, hakkıyla bilendir."¹

Kaynaklarda, bu âyetin nüzûl sebebiyle ilgili olarak çeşitli nakil-ler yer almaktadır. Konunun açıklığa kavuşturulabilmesi için, bun-ları hülâsa olarak nakledelim :

İslâm'dan önce Medîneli bir kadın, çocuğu olmaz yahut olur da yaşamazsa, çocuğu olduğu takdirde onu Yahûdî dîni üzere yetiştir-meye ve Yahûdî yapmaya söz verirdi. İslâm geldiği zaman Medîneli Ensâr arasında çocukları bu şekilde Yahûdî olmuş aileler vardı. Bir Yahûdi kabîlesi olan Benû Nadîr, hicretten sonra Medîne'den ihraç olundukları sıralarda, aralarında Yahûdî dînine girmiş Ensâr çocuk-ları da bulunuyordu. Aileleri, bu çocukları Yahûdîler arasında bırak-mamak için İslâm'a girmelerini isteyip onları buna zorlayınca bu âyeti kerîme nâzil olmuştur.²

el-Huseyn el-Ensârî'nin İslâmiyetten önce Hristiyan olmuş iki oğlu vardı. Bunlar, yanlarında Ensar'dan bazı kişilerle birlikte yiyecek almak için Medîne'ye geldikleri zaman, babaları, "Müslüman olmadan sizi bırakmam" demiş ; fakat onlar buna yanaşmayınca, Hz. Peygamber'e başvurmuştur. Babanın, "Ben bakıp dururken benim parçalarım ateşe mi girecekler?" demesi üzerine "Dinde zorlama yoktur" âyeti nâzil olmuştur.³

Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinden her hangi birinin indirilmesinde, her zaman tek bir olayın âmîl olduğu düşünülemez. Bir âyetin nüzûlünün sebebi tek olduğu gibi bir kaç da olabilir. O vakit bu âyet, tekerrür eden bir kaç olayın hepsine çözüm getirecek şekilde indirilmiş olur. Yukarıdaki âyette de durum böyledir.

Bu rivâyetlerden anlaşıldığına göre, İslâm'dan önce Yahûdîlik ve Hristiyanlığa girmiş olan bazı kişilere, aileleri veya diğer müslüman-lar tarafından İslâm'a girmeleri için baskı yapılıncâ, bu âyet indirilerek zorlama yasaklanmış, aynı zamanda Kur'ân'ın bu hükmü bütün insanlara teşmil edilmiştir. Zîra sebebin husûsî olması, hükmün umûmî olmasına mânî değildir.

Burada şu husûsun da belirtilmesinde yarar vardır : Dinde zorlamanın yasaklanması hükmü, başka dinlere mensup kişiler hakkın-dadır; müslümanların kendi aralarındaki olaylarla ilgili değildir. Âyetin mânası bu şekilde değerlendirildiğinden dolaydır ki, asırlarca, başka dine bağlı olan kişilerden kimse, hiç bir devirde ve hiç bir yerde müslüman olması için zorlanmamıştır. Herkese din ve vicdan hürriyeti verilmiş, âyinine karışılmamıştır. Başka din mensuplarından çoğu, kendi dinlerinde ve milletlerinde görmedikleri bu tolerans karşısında şaşırılmışlar ; tabîî, umûmî ve ilâhî bir din olan İslâm'ın yüceliğini itiraftan kendilerini alamamışlardır. Yine, mü'minlerin, hak ve hürriyete önem veren İslâm'ı, hayatlarında tatbik edişlerin-deki incelik ve nezâketi gören kişiler, onların bu örnek davranışlarına imrenerek İslâm'a girmişlerdir.

Müslümanların kendi aralarındaki münâsebetlerde tatbikat daha başka olmuştur. Dînin ortaya koyduğu kaidelere uymayan, emir ve yasakları hiçe sayan, güzel ahlâkla bağdaşmayan davranış-larla başkalarına zarar veren ve toplumun huzurunu kaçıran müs-lümanlar, diğer müslümanlar tarafından uyarılmış, kendilerinden hareketlerini düzeltmeleri istenmiş, gerektiğinde de zor kullanarak doğru yolda yürümeleri sağlanmışlardır.

Bunun iyi bir örneği, Hz. Ebûbekir'in mürtedler (dinden dönen-ler)'e karşı takındığı tavırda görülmektedir. Müslüman olan Esed, Gatafân ve Tayy kabîleleri, Hz. Peygamber vefat ettiği ve Hz. Ebûbekir halîfe olduğu zaman, tavır değiştirerek, diğer ibâdetleri yapmaya devam edeceklerini, fakat, artık zekâtı vermeyeceklerini söylemişler; yapılan çeşitli temaslara rağmen, vermemekte direnmişlerdir. Netîcede, Halîfe onlarla savaş yapmak mecbûriyetinde kalmış ve onlardan zekâtı zorla almıştır.⁴

Bu tatbikat, dinde zorlama anlamında değildir; idâreye karşı direnen, isyan ederek devleti yıkmak ve milletin düzenini bozmak isteyen sorumsuz kişilere gereken dersi vermek ve onları disiplin altına almaktır.

Bu âyetin hükmüne göre, İslâm'dan başka bir dîne mensup olan kişi, kendi dîninden döndürülerek zorla îmân ettirilemez. Zira îmân kalp işidir. Allah'tan başka hiç kimse Allah ile kul arasına giremez⁵; kimse kimsenin vicdânına hükmedemez. Herkes istediğine inanmak-ta serbesttir. Bir kişinin akli erdirilip ikna edilmeden, zorla İslâm'a sokulmaya çalışılması hiç bir yarar sağlamaz; onun yapacağı amel ve ibâdetlerden de hayır gelmez. Önemli olan, bir kişinin fikren hazır-lanması, akli yattığı ve gönül verdiği zaman isteyerek iman etmesi ve müslüman olmasıdır. Bu şekilde inanan kişiye, maddî ve mânevî hiç bir güç, hiç bir baskı ve zorlama tesir etmez. Zorbaların işkence-lerine karşı, dışından ve dil ucundan bazı şeyler söylese de, kafasın-daki fikirler kesinlikle sökülüp atılamaz; kalbindeki îmânda en ufak bir değişiklik meydana gelmez. Nitekim, Mekke müşriklerinin müslü-manları İslâm'dan döndürüp tekrar puta tapmaları için yaptıkları insanlık dışı işkenceler, onlar üzerinde hiçbir tesir icrâ etmemiş, aksine, bu zulümler onların imanlarını daha da güçlendirmiştir.⁶

Aslında, dinde zorlamaya gerek de yoktur ; zîra, hak ile bâtil birbirlerinden ayrılmıştır. Allah insana akıl vermek sûretiyle diğer yaratıklardan üstün kılmıştır. O, bu nîmet sâyesinde iyiyi kötüden ayırabilir; asılsız şeylere inanmaktan vazgeçip hakka yönelir ve İslâm ile şereflenir. İmândan sonra, kulluk görevinin nasıl yapılacağını ise, vahiy mahsûlü olan Kitap ve Sünnetten öğrenir. Aklını kullanan kişi, "tâğût"u red ve inkâr edip Allâh'a îmân ederse, kopması imkân-sız olan en sağlam kulpa yapışmış olur.

Âyette geçen tâğût kelimesi, şeytan, put ve benzeri anlamlara geldiği gibi, insanın Allâh'a karşı isyan etmesine ve hak yoldan ayrıl-masına sebep olan pek çok şeyi de içine alır. Yine tâğût, bir düşün-ce, bir heves, bir şahıs, para ve mal - mülk hırsı, şan - şöhrat arzusu gibi insanı isyana götüren şeyler demektir.⁷ fiâyet bunlar, insanı Allâh'a isyana götürürse, o zaman onların herbiri onun tâğût'u olur. İşte erginlik gelen kişi, aklını kullandığında, yüce bir Yaratıcı'nın varlığını bulabilir; hak dîne yönelir, düşüncesizce hareketlerden kaçınarak tâğût'un oyuncağı olmaktan kurtulur. Gerçekte, başka dîne mensup kişilerin İslâm'a girmeleri için zorlanmasında hiç bir yarar yoktur ; aksine pek çok zarar vardır.

Yukarıdaki âyetin anlamı diğer bazı âyetler tarafından te'yîd edilmektedir. Örnekler : "Eğer Rabb'ın dileseydi, yeryüzündeki herkes îmân ederdi. Böyle olunca sen, bütün insanları, mü'min olsunlar diye zorlayacak mısın?"⁸ Burada kimsenin, başkasının zorlamasıyla îmân etmeyeceğine işâret edilmektedir.

Âlü İmrân 3/20, Âşiye 88/ 21-22. âyetlerinde ise, Hz. Peygam-ber'e dîni tebliğ görevi hatırlatılarak, insanlar üzerinde zorlayıcı olmadığı bildirilmiştir. Bu âyetler de göstermektedir ki, peygamber-lerin vazîfeleri, insanlara yalnız tebliğde

bulunmak, kesinlikle onların kanâatleri ve inançları üzerinde baskı kurmamaktır. Nitekim, peygamberler, dîni tebliğ görevlerini bu şekilde yerine getirmişler; inanan ve inanan herkeşe karşı iyilikte bulunmuşlar, herhangi bir ayırım yapmamışlardır.

Cihad veya Allah yolunda savaşa gelince; onun, müslümanlara farz ve yerine getirilmesi gereken bir görev olmasının sebebi ise, gayri müslimleri zorla îmâna sokmak için değil, fitneyi ortadan kaldırmak, ve dînin yalnız Allah için olmasını sağlamak içindir. Zîra fitne, maddî ve mânevi her şeyin düşmanıdır. Onun bulunduğu yerde hiç bir müsbet hareket yapılamaz. Fitneyi ve her türlü anarşiyi ortadan kaldırmak ve insanlığın huzûrunu te'min etmek için gerektiğinde savaş yapılması kaçınılmaz bir vazîfedir. Bunun, insanın inancı üzerinde baskı anlamına gelen dinde zorlama (ikrâh) ile hiçbir ilgisi yoktur.

Hız. Peygamber pek çok hadîslerinde, Allah yanında en makbûl ve en sevgili dînin İslâm olduğunu, onun da, müsâmaha ve kolaylığı prensip kabûl ettiğini beyan etmiş, bu yüce dîne, insanın zorlanarak değil, kendi isteğiyle gireceğini bilhassa belirtmiştir.⁹

Sonuç olarak, İslâmın şaşmaz prensibine göre, dinde zorlama yoktur. Hiç bir kimse, baskı altında inandırılmaz. İslâm'ın din ve vicdan hürriyetine verdiği önem, başka hiçbir dinde yoktur. Bunun için, çağımızda tefekkür gücü yüksek, kültürlü insanlardan İslâm'ı inceleyen pek çok kişi müslümanlığı seçmektedir.¹⁰

¹ Bakara 2/256.

² Bkz. Ebû Dâvûd, Sünen, Cihâd, 116.

³ Bkz. Taberî, Tefsîr, III, 14; Talat Koçyigit - İsmail Cerrahoglu, Kur'an-i Kerim Meâl ve Tefsiri, Ankara 1984, I, 509.

⁴ Bkz. Taberî, Târih, Brill 1890, IV, 1894.

⁵ Bkz. Enfâl 8/24.

⁶ Bkz. İbn Hisâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye, Misir 1936, I, 399 v.d.

⁷ Bkz. Râgib, Müfredât, tahkîk : Nedîm Mar'asî, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ths. 314; T. Koçyigit - I. Cerrahoglu, age., I, 511, 512.

⁸ Yûnus' 10/99.

⁹ Bkz. Buhârî, İmân, 29; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 433; IV, 206; Aynî, Umdetu'l-Kârî, İstanbul 1308/1890, I, 234-239; Ahmet Naim - Kâmil Mîrâs, Tecrid-i Sarîh, Terc., Ankara 1957, I, 47, 48.

¹⁰ Genis bilgi için bkz. Fahrüddîn er-Râzî, Mafâtihu'l-Gayb, Kahire, 1337/1918, XVII, 14, 15; M. Cemâlüddîn el-Kâsimî, Mehâsinu't-Te'vîl, Misir 1957, III, 665; M. Abduh- Resîd Rizâ, Tefsîru'l-Menâr, Misir 1366/1946, III, 36; M. H. Yazir, Hak Dîni, İstanbul 1938, I, 860-871; A. H. Akseki, İslâm, 367-371.